

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
Кафедра загальноправових дисциплін та міжнародного права**

**МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

**Методичні вказівки та рекомендації для вивчення навчальної
дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти галузі знань 081 «Право»**

**ОДЕСА
2022**

УДК 341.1/.9(076)

M58

Рецензенти:

Миколенко Олександр Іванович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права

Донченко Олена Іванівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

Рекомендовано до друку Вченою Радою економіко-правового факультету,
(*Протокол № 2 від 5 вересня 2022 р.*)

M58 Міжнародне публічне та міжнародне приватне право: методичні вказівки та рекомендації для вивчення навчальної дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань 081 «Право» [електронний ресурс] / Є.Д. Стрельцова. – Одеса, 2022. 64 с.

У методичних вказівках наведено основні положення до вивчення дисципліни «Міжнародне публічне та міжнародне приватне право» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право». Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та у процесі самостійної роботи. Матеріал представлено у розрізі змістових модулів та тем.

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст лекцій, практичних занять, завдання для самостійної роботи.....	6
Контрольні питання з навчальної дисципліни.....	44
Список рекомендованих джерел до вивчення навчальної дисципліни.....	45
Методи навчання та система контролю знань	52
Форми контролю та методи оцінювання.....	52
Розподіл балів, які отримують здобувачі.....	56
ДОДАТОК 1.....	60

1.ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства в економічній, політичній і соціальній сферах створено умови для усебічного розвитку міжнародних відносин Україні, для посилення зв'язків як на рівні держав, так й на рівні фізичних і юридичних осіб, які належать до різних держав. В умовах сьогоденних світових реалій в сфері правового регулювання таких відносин спостерігаються взаємовплив та взаємозв'язок міжнародного публічного та міжнародного приватного права. Цей складний, багато в чому суперечливий процес стає потужним фактором правового забезпечення світового устрою в умовах глобалізації. Міжнародне право тісніше змикається з міжнародним приватним (внутрішньонаціональним) правом, сфера міжнародно-правового регулювання поширюється, зокрема, завдяки об'єктам національного регулювання, причому цей процес відбувається часто шляхом спільного регулювання, де міжнародне право виступає в якості стандарту.

Мета навчальної дисципліни “Міжнародне публічне та міжнародне приватне право” полягає в наданні здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (PhD) можливості отримати системні, поглиблені *знання, навички практичної діяльності*, а також *навички ефективного проведення наукових та фахових досліджень* щодо теоретичних проблем міжнародного публічного та міжнародного приватного права, а також деяких аспектів їх співвідношення та взаємодії у глобалізаційних процесах сучасного світу.

На реалізацію цієї мети спрямовані **завдання** дисципліни, які полягають у такому:

- ознайомити здобувачів із загальними закономірностями виникнення та формування міжнародного публічного та міжнародного приватного права як науки, системи права, галузі права та навчальної дисципліни;
- сформувані на більш глибокому рівні уявлення про об'єкт, предмет, суб'єкт, джерела міжнародного публічного та міжнародного приватного права, виявляючи їхні спільні риси та відмінності;
- вивчити зміст, роль та взаємодію норм міжнародного публічного та міжнародного приватного права у процесі міжнародної правової інтеграції;
- сформувані уявлення про взаємодію та взаємозв'язок міжнародного публічного права та міжнародного приватного права в процесі уніфікації міжнародного права та міжнародно-правової уніфікації національного права за допомогою правових, квазі-правових, змішаних засобів;
- ознайомити з новітнім національним законодавством та міжнародними

нормативними та іншими актами;

- сформувати навички аналізу міжнародно-правових джерел, національного законодавства, законодавства іноземних країн у галузі міжнародного приватного права та їхнього практичного застосування;

- ознайомити з новітніми тенденціями процесів зближення та взаємодії національних правових систем у різних сферах політичного, економічного та соціального життя;

- здійснити аналіз різних способів та механізмів розв'язання міжнародних публічно-правових та приватноправових спорів, включаючи альтернативні, а також сприяти формуванню практичних навичок їхнього застосування.

У результаті вивчення дисципліни “Міжнародне публічне та міжнародне приватне право” здобувач повинен:

знати: особливості, ключові концепції і принципи правової системи, включаючи європейський та міжнародний вимір, чинні норми публічного і приватного права, основні аспекти функціонування наднаціональних і зарубіжних правових систем та їх взаємодії з національною правовою системою, нормативно-правові акти національної правової системи, а також стан їх відповідності європейським та міжнародним стандартам у сфері забезпечення і захисту прав людини;

вміти: використовувати методи збору, обробки, систематизації та узагальнення масової інформації про стан і розвиток правових процесів та явищ для обґрунтування наукових висновків та рекомендацій, аналізувати і систематизувати джерела міжнародного публічного і приватного права, що складають нормативну базу наукового дослідження, виявляти прогалини, суперечності та інші недоліки норм міжнародного публічного і приватного права та формулювати власні пропозиції, які спрямовані на їх подолання, використовувати фахові знання задля сприяння подальшого розвитку національної правової системи України відповідно до європейських та міжнародних стандартів.

Форми контролю – поточний контроль, залік

2.ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ, ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

*Змістовий модуль 1. Міжнародне публічне та міжнародне приватне право:
взаємозв'язок та взаємодія.*

**Тема 1. Співвідношення та взаємодія міжнародного публічного та
міжнародного приватного права. Основні правові категорії.**

Лекція.

1. Сутнісні риси та проблеми визначення міжнародного права.
2. Наукові теорії щодо співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права.
3. Система міжнародного публічного та міжнародного приватного права.
4. Категорії галузь, підгалузь, інститут, норма права в міжнародному публічному та міжнародному приватному праві.

Практичне заняття.

План

1. Особливості правових категорій в міжнародному публічному та міжнародному приватному праві.
2. Основоположні принципи міжнародного права та їхнє значення для міжнародного приватного права.
3. Порівняльна характеристика міжнародного публічного та міжнародного приватного права за об'єктом, предметом правового регулювання, суб'єктами, джерелами та методами регулювання.
4. Міжнародні публічно-правові відносини та внутрішнє державне право, що регулює міжнародні приватноправові спори (справа Ноттебома *Liechtenstein v. Guatemala*).

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати питання:

1. Міжнародне право як право міжнародного співтовариства.
2. Взаємодія норм та інститутів міжнародного публічного та міжнародного приватного права у створенні умов розвитку міжнародної співпраці в різних галузях.
3. Вивчити та проаналізувати Заключний акт наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 (Гельсінкський акт).

Реферати, доповіді:

1. Взаємопроникнення міжнародного публічного та міжнародного приватного права в практиці розв'язання міжнародних спорів Міжнародного суду ООН і Постійної палати міжнародного правосуддя (на прикладі справи *Serbian and Brazilian Loans*).
2. Проблеми відокремлення міжнародного публічного порядку від внутрішнього публічного порядку держави (на прикладі справи *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain)*).

Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Варто зазначити, що питання співвідношення міжнародного публічного права (далі – МПП) та міжнародного приватного права (далі – МПрП) є однією з найбільш складних теоретичних проблем. Для кращого розуміння проблеми співвідношення та взаємопливу МПП та МПрП необхідно ознайомитись з особливостями правових категорій МП та МПрП. Для міжнародного права як права міжнародного співтовариства притаманні сутнісні риси, через які формулюється визначення міжнародного права, теж стосується і МПрП. Необхідно звернути увагу на наукові теорії щодо співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права. Так, міжнародна складова МПрП спрямовує його розгляд як частини міжнародного права, а національна складова – як частини внутрішнього права держави. У межах як міжнародно-правової концепції, так і національно-правової концепції існує багатоваріантність. Міжнародно-правова концепція МПрП обґрунтовується переважно зв'язком правовідносин МПрП з відносинами міждержавного характеру. Іншим аргументом такої позиції є вказівка на наявність спільних для МПрП і МПП основних правових принципів (принцип суверенітету, принцип національного режиму для іноземців, принцип недопущення дискримінації тощо). Слід також у цьому аспекті виділити прихильників так званої теорії транснаціонального права, які висувають тезу про транснаціональне право, яке включає в себе як публічне, так і приватне міжнародне право. Необхідно проаналізувати основоположні принципи МПП та їхнє значення для МПрП. При цьому слід звернутися до положень Заключного акта наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 (Гельсінкський акт). Особливу увагу слід приділити порівняльній характеристиці МПП та МПрП за об'єктом, предметом правового регулювання, суб'єктами, джерелами та методами регулювання, а також категоріями галузь, підгалузь, інститут, норма права в МПП та МПрП. Також ключовим є питання про місце МПП та МПрП в глобальній юридичній системі; проблема взаємодії норм та інститутів МПП та МПрП у створенні

умов розвитку міжнародної співпраці в різних галузях. “Злиття” (взаємопроникнення) МПП та МПрП чітко простежується в практиці розв’язання міжнародних спорів Міжнародного суду ООН і Постійної палати міжнародного правосуддя через, наприклад, через заповнення прогалин в міжнародному публічному праві; або тлумачення міжнародного договору, що регулює сферу міжнародного приватного права; застосування до міжнародних публічно-правових відносин внутрішнього права держави, що регулює міжнародні приватноправові спори тощо. Задля глибокого розуміння цих проблемних питань бажано ознайомитися з практикою розв’язання міжнародних спорів, посилення на які надаються у списку рекомендованої літератури. В процесі вивчення теми пропонується для кращого засвоєння навчального матеріалу ознайомитись, окрім підручників та посібників, науковою літературою, рекомендованою викладачем. При використанні джерел зарубіжних авторів необхідно опанувати навчальний матеріал, корегуючи його з урахуванням положень законодавства України. Пропонується звернути особливу увагу на низку питань, що є дискусійними серед науковців, бажано, щоб здобувачі, опираючись на авторитетну думку та керуючись різними літературними джерелами, були б у змозі представити своє особливе ставлення та аргументовану позицію стосовно сутності питань цієї теми.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text
2. Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text
3. Конвенція про статус апатридів 1954 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ратифікована Законом від 17 липня 1997 р.) URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_568#Text
6. Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих- мігрантів та членів їх сімей 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203#Text
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

8. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду 1945 р. Поточна редакція: 16.09.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
9. Конституція України від 28 червня 1996 р. Поточна редакція: від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
11. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
6. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

Додаткова література

1. Буткевич О. В. Міжнародне право ХХІ ст.: утвердження концепції «живого права». *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 37–47.
2. Глобалізаційні процеси в сучасному світі: навчально-методичні матеріали / Р. В. Войтович, М.Т. Солоха К. : НАДУ, 2013. 52 с.
3. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. 2-е доповн. та переробл.вид. Київ, 2005. 480 с.
4. Мережко О.О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
5. Мережко А.А. Психологическая теория международного права (публичного и частного). Одесса: Феникс, 2012. 244 с.

6. Оніщенко Н. Співвідношення внутрішньодержавного та міжнародного права: наукові реалії сьогодення. *Вісник Національної академії правових наук України*, 2015, № 1(80). С. 29–36.
7. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 522 с.
8. Стрельцова Є. Д. Міжнародні організаційно-правові механізми впливу на уніфікацію внутрішньодержавного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4. С. 147 – 152.
9. Стрельцова Є. Д. М'яке міжнародне право як інструмент міжнародно-правової уніфікації. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 6 (34). С. 223-226.
10. *Belgium v. Spain (Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited case)*. New Application: 1962. Judgment of 24 July 1964. URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/50/judgments>
11. Burke-White W. W., von Staden Andreas. Private Litigation in a Public Law Sphere: The Standard of Review in Investor-State Arbitrations. *Yale Journal of International Law*. 2010. Vol. 35:283-346. URL: https://www.academia.edu/27555946/Private_Litigation_in_a_Public_Law_Sphere_The_Standard_of_Review_in_Investor_State_Arbitrations?email_work_card=reading-history
12. Mills A. Connecting Public and Private International Law. *Linkages and Boundaries in Private and Public International Law* / ed. by V.R. Abou-Nigm, K. McCall-Smith, D. French. Oxford: Hart Publishing, 2018. P. 13–32.

Тема 2. Міжнародний договір як джерело міжнародного публічного та міжнародного приватного права.

Лекція.

1. Міжнародний договір як головне джерело та інститут міжнародного права.
2. Джерела права міжнародних договорів.
3. Роль міжнародних договорів у формуванні міжнародного приватного права.
4. Міжнародний договір як спосіб уніфікації норм міжнародного приватного права.

Практичне заняття.

План

1. Поняття, юридична природа та види міжнародних договорів.
2. Стадії укладення міжнародних договорів.
3. Дія міжнародних договорів.
4. Теорія трансформації міжнародно-правових норм в систему

внутрішньодержавного (національного) права.

5. Міжнародний договір як джерело міжнародного приватного права Європейського Союзу та Ради Європи.

Завдання для самостійної роботи

Опрацювати питання:

1. Право міжнародних договорів.
2. Виконання міжнародних договорів.
3. Національні закони про міжнародні договори.
4. Кодекс Бустаманте. Багатосторонні і двосторонні договори про надання правової допомоги у цивільних, сімейних і кримінальних справах.

Реферати, доповіді:

1. Роль міжнародних організацій у формуванні міжнародного приватного права.
2. Роль і значення універсальних міжнародних договорів в галузі міжнародного приватного права.
3. Місце регіональних договорів в розвитку міжнародного приватного права.

Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Міжнародно-правовий договір є найважливішим джерелом сучасного міжнародного права, завдяки якому воно стає все більш кодифікованим. Однозначність тлумачення договору (забезпечена узгодженням текстів і перевіркою їх автентичності на різних мовах), загально визнані й закріплені у Віденській конвенції 1969 р. форми надання державами-членами згоди на обов'язковість для них положень договору роблять договір найважливішим чинником забезпечення сталості й очікуваності міжнародного правопорядку. Необхідно також звернутися до положень Закону України про міжнародні договори України 2004 р. В контексті проблем співвідношення та взаємодії МПП та МПрП важливо усвідомлювати зростаючу роль міжнародних договорів, універсальних (наприклад, укладені в рамках ООН), регіональних (в рамках ЄС, Ради Європи тощо) та двосторонніх, та міжнародних організацій (УНІДРУА, ЮНСІТРАЛ, ЮНКТАД та інш.) у формуванні норм МПрП. Особливу увагу у зв'язку з цим слід приділити положенням теорії трансформації міжнародно-правових норм в систему внутрішньодержавного (національного) права: держави – учасниці міжнародного договору беруть на себе зобов'язання ввести норми міжнародних договорів в своє внутрішнє законодавство, і тому ці норми слід розглядати як складову частину міжнародно-правових зобов'язань держави. Водночас, ці норми не можна не визнати і нормами цивільно-правовими, так як їх призначення – регулювати

відносини цивільно-правового характеру (приватноправового – у широкому розумінні). Отже, через двоїсту природу уніфікованих норм міжнародного договору, які призначені для одноманітного регулювання майнових відносин міжнародного характеру (з іноземним елементом), також проявляється правовий зв'язок МПП та МПрП. В цьому ракурсі також важливо звернути увагу на таку важливу закономірність сучасного суспільного розвитку, як інтернаціоналізація всіх сфер життєдіяльності, особливо правової сфери, тобто зближення правових систем, їх взаємодія та взаємовплив. Це реалізується через два важливі процеси – уніфікацію і гармонізацію права. При цьому слід усвідомлювати, що основним інструментом уніфікації права в сфері МПрП виступає міжнародний договір, а сам процес уніфікації здійснюється у два етапи – міжнародно-правовий та національно-правовий. В процесі вивчення теми пропонується для кращого засвоєння навчального матеріалу ознайомитись, окрім підручників та посібників, з додатковою літературою, рекомендованою викладачем. Пропонується звернути особливу увагу на низку питань, що є дискусійними серед науковців, бажано, щоб здобувачі, опираючись на авторитетну думку та керуючись різними літературними джерелами, були б у змозі представити своє особливе ставлення та аргументовану позицію стосовно сутності питань цієї теми.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text
3. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text
5. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. Поточна редакція: від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

8. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р.
Поточна редакція: 11.04.2021. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право.Т. 2.Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
6. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

Додаткова література

1. Білоус О. Ю. Конвенції Міжнародної організації праці як джерела трудового права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05/ Нац. ун-т «Одеська юридична академія».Одеса, 2017. 19 с.
2. Буроменський М. В. Імплементация норм міжнародного права у конституційний правопорядок України. *Правова система України: історія, стан та перспективи*: у 5 т. /за заг. ред. М. В. Ціка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2008. Т. 2. С. 59–76.
3. Мережко О.О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
4. Оніщенко Н. Співвідношення внутрішньодержавного та міжнародного права: наукові реалії сьогодення. *Вісник Національної академії правових наук України*, 2015, № 1(80). С. 29–36.
5. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 522 с.

6. Стрельцова Є. Д. Міжнародні організаційно-правові механізми впливу на уніфікацію внутрішньодержавного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4. С. 147 – 152.
7. Стрельцова Є. Д. Міжнародно-правова уніфікація: еволюційний аспект *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 1. С. 110 – 115.

Тема 3. Держава як суб'єкт міжнародного публічного та міжнародного приватного права.

Лекція.

1. Держава як основний суб'єкт міжнародного публічного права. Єдність трьох елементів: політична влада, територія та населення.
2. Відносини між державою та іншими державами і міжнародними організаціями (укладення міжнародних договорів про надання та отримання займів; організація співробітництва у конкретних сферах тощо).
3. Специфіка держави як суб'єкта МПрП.
4. Теорії абсолютного та функціонального імунітету.
5. Особливості процесуального становища персоналу дипломатичних, консульських та інших офіційних представництв іноземних держав, а також співробітників міжнародних організацій в цивільному судочинстві.

Практичне заняття.

План

1. Держава як учасник різноманітних відносин у зовнішній сфері.
2. Майнові та немайнові відносини між державою та іноземними юридичними та фізичними особами (придбання земельних ділянок задля розширення території посольства; здача в концесію ділянок надр; замовлення робіт, послуг, товарів тощо).
3. Юрисдикційні імунітети держави і його власності.
4. Міжнародні договори про імунітет держави: Європейська конвенція РЄ 1972 року про імунітет держав. Нью-Йоркська конвенція ООН 2005 року про юрисдикційні імунітети держав та їх власності.

Завдання для самостійної роботи.

Опрацювати питання:

1. Держава як суб'єкт майнових відносин з іноземним елементом.
2. Імунітет як один з визначальних інститутів МПрП щодо правового статусу держави в приватноправових відносинах міжнародного характеру.

3. Правовий режим приватноправових операцій, що здійснюються державою.
4. Особливості процесуального становища іноземної держави в цивільному судочинстві.
5. Значення Віденської конвенції 1961 року про дипломатичні зносини та Віденської конвенції 1963 року про консульські зносини.

Реферати, доповіді:

1. Правовий статус торговельних представництв держави за кордоном.
2. Держава як суб'єкт міжнародного захисту культурних цінностей.
3. Судовий імунітет іноземної держави.

Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

В процесі вивчення питань теми здобувачі мають згадати основні положення курсу «Міжнародне право» про державу як основного суб'єкта МПрП. Теорія права, як відомо, значну увагу приділяє необхідним матеріальним складовим держави, без яких вона не може здійснювати свої внутрішні функції і відбутися як геополітичне явище, реалізуючи всю повноту своєї міжнародної правосуб'єктності. У зв'язку з цим слід звернутися до положень Конференції Американських держав у Монтевідео (Уругвай) у 1933 р., яка прийняла концепцію суверенітету, побудовану на наявності у держави 4-х основних її складових елементів: наявності у держави підпорядкованої їй території; проживання на цій території постійного населення; ефективно діючої легітимної влади, визнання держави з боку інших держав. У межах даного курсу, розглядаючи державу як суб'єкт МПП та МПрП, особливу увагу слід приділити питанням державного суверенітету та імунітету держави як у міжнародних публічно-правових відносинах, так і у міжнародних приватноправових. Загальновідомо, що суверенітет є основою міжнародної правосуб'єктності держави і означає виняткове верховенство влади держави в межах її території й непідвладність держави будь-якій іншій державі (чи державам). Отже суверенітет має «внутрішній» (територіальне повновладдя, або юрисдикція) і «зовнішній» (незалежність від волі будь-яких інших суб'єктів міжнародного права) аспекти. Варто також звернути увагу на питання про міжнародну правосуб'єктність держави, яка в юриспруденції загалом розглядається як властивість бути самостійним суб'єктом правовідносин. В силу суверенітету держави її правосуб'єктність відрізняється від правосуб'єктності всіх інших суб'єктів – як міжнародного публічного, так і міжнародного приватного права. Міжнародна правосуб'єктність держави виникає внаслідок самого факту утворення держави. Згідно з принципом суверенної рівності держав суверенні права кожної держави обмежені лише

рівними з нею суверенними правами інших держав, що є основою сучасного міжнародного права. Тож держави підпорядковуються лише і безпосередньо МП, а їх правосуб'єктність є юридично рівною. Слід також приділити увагу поняттю юрисдикція держави, термін, який походить від лат. *jus* – право, *disco* – говорити, виголошувати, приписувати, наказувати, часто перекладається як «судочинство», і яке трактується загалом як передбачена законом чи іншим правовим актом сукупність повноважень органів державної влади давати оцінку дій осіб, інших установ, громадських організацій стосовно їх правомірності. Розрізняють територіальну й екстериторіальну юрисдикцію. Територіальна юрисдикція держави є повною або абсолютною: це означає, що держава на своїй території здійснює всю повноту влади всіма законними й доступними її засобами. Екстериторіальна юрисдикція держави є переважно особистою, тобто поширюється на певні категорії осіб (фізичних і юридичних), вона також поширюється на транспортні засоби, інші речі, майнові права, що перебувають за межами території держави, але з якими держава зберігає правовий зв'язок. Екстериторіальна юрисдикція є обмеженою, оскільки діє за межами території держави: держава може приписувати певну поведінку суб'єкта, з якими вона зберігає правовий зв'язок, але не має повноти влади, необхідної для забезпечення їх виконання. В цьому ракурсі важливо звернути увагу знову на взаємозв'язок МП та МПрП: здійснення екстериторіальної юрисдикції пов'язане, по-перше, з колізійними нормами МПрП, які «приймаюча» держава вводить своїм законом про міжнародне приватне право, дозволяючи нормам іноземної держави діяти на своїй території, і по-друге – в силу визнання імунітету іноземної держави, що також закріплюється відповідним законодавством «приймаючої» держави. Імунітет в міжнародному праві, як відомо, це принцип, відповідно до якого суверенна держава не підпорядковується органам влади інших держав, а її представники і майно за кордоном вилучається з-під законодавчої, виконавчої й судової юрисдикції держави їх перебування. Імунітет держави реально втілюється через все, що представляє її за кордоном як суверена: посадових осіб, державне майно, транспортні засоби, активи та інші об'єкти держави за її межами. Імунітет держав як суб'єктів міжнародного права та їхніх офіційних представників в свою чергу підпадає під дію принципу суверенної рівності держав, який в свою чергу походить від «загального принципу», відомого з римського права: «*Par in parem imperium non habet*» (рівний над рівним влади не має). До сфери поширення імунітету відносяться: судовий – непідсудність суду держави перебування; від попереднього забезпечення позову; від примусового виконання судового рішення органів держави перебування; власності – недоторканність власності іноземної держави на території держави

перебування; від застосування іноземного права в правочинах, стороною яких є держава. У зв'язку з проблемами імунітету держави сформувалися певні теорії: абсолютного й функціонального імунітету. Абсолютний імунітет – концепція, яка виходить з того, що у міжнародних відносинах держава діє виключно як суб'єкт публічного права. Функціональний – обмежений імунітет, який будується на точному визначенні характеру відносин, де стороною виступає держава, розмежовуючи як альтернативні: режим, коли держава діє як носій «публічної влади», і режим, коли вона виступає носієм «приватних прав». Отже, виходячи з концепції функціонального імунітету, імунітет надається лише у тих міжнародних зносинах, де держава є носієм публічної влади, але держава не може посилатися на свій імунітет для захисту від позовів з приводу невиконання нею зобов'язань з комерційних контрактів. Для сучасних міжнародних відносин характерними є так звані змішані міжнародні зносини, в яких однією зі сторін виступає держава як контрагент у комерційних угодах, чи будучи позичальником у приватних осіб-інвесторів. Для цих відносин добровільна відмова держави від імунітету є нормою, яка захищає права приватних осіб і заохочує їх до зносин з державами. Ці відмови переважно фіксуються у двосторонніх угодах у вигляді «стабілізаційної клаузули», або шляхом «інтернаціоналізації контракту». Але започаткована і практика відмови держави від посилення на імунітет у приватно-правових відносинах шляхом підписання багатосторонніх угод. Такою, перш за все, є регіональна Європейська (Базельська) конвенція про імунітет держав 1972 р. (розроблена Радою Європи). Крім того на універсальному рівні у 2004 року ГА ООН прийняла Конвенцію ООН про юрисдикційний імунітет держав і їх власності. В процесі вивчення теми пропонується для кращого засвоєння навчального матеріалу ознайомитись, окрім підручників та посібників, додатковою літературою, рекомендованою викладачем.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text
2. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text
3. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text

4. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text
5. Европейская конвенция об иммунитете государств 1972 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_060#Text
6. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах 2007 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
8. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
10. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
6. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

Додаткова література

1. Борщевська О. Судовий імунітет держави в розгляді приватноправових спорів за участю іноземних осіб. *Господарське право і процес*. 2021. № 3. С. 77 – 82.

2. Вєдькал В. А., Гадїрлї Т. А. Імунїтет держави, його види та концепції реалїзації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 296 – 298.
3. Глобалїзаційні процеси в сучасному світі: навчально-методичні матеріали / Р. В. Войтович, М.Т. Солоха К. : НАДУ, 2013.
4. Мєрежко О.О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
5. Мєрежко А.А. Психологическая теория международного права (публічного и частного). Одесса: Феникс, 2012. 244 с.
6. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дїм «Гельветика», 2019. 522 с.
7. Barkin J.S. (2013) Introduction: The State and International Organizations. In: *International Organization*. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9781137356734_1
8. Changing Actors in International Law /Edited by Karen N. Scott, Kathleen Claussen, Charles-Emmanuel Côté, and Atsuko Kanehara. Brill Nijhoff, 2020. 444 p.

Тема 4. Міжнародне публічне та міжнародне приватне право в умовах глобалїзації сучасного світу.

Лекція.

1. Фактори об'єктивної реальності, що впливають на розвиток міжнародного публічного та міжнародного приватного права.
2. Транснаціональне та наднаціональне право.
3. Розвиток нових галузей, інститутів міжнародного публічного та міжнародного приватного права.
4. Взаємодія міжнародного публічного та міжнародного приватного права у сфері регулювання відносин, пов'язаних з діяльністю ТНК.
5. Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права в сфері правового регулювання та саморегулювання інформаційних відносин.
6. Поняття міжнародного інвестиційного права.

Практичне заняття

План

1. Транснаціональні корпорації (ТНК) як об'єктивна реальність в сучасному глобальному світі, як особлива група господарюючих суб'єктів на міжнародному рівні.
2. Поняття та особливості міжнародного інформаційного права.

3. Транснаціональне право. *Lex Mercatoria*.
4. Міжнародне публічне, міжнародне приватне та міжнародне економічне право: проблеми співвідношення, взаємодії та взаємовпливу.

Завдання для самостійної роботи.

Опрацювати питання:

1. Особливості розвитку міжнародного публічного та міжнародного приватного права в умовах глобалізації.
2. Міжнародне право та інші системи та галузі права.
3. Співвідношення та взаємодія міжнародного інформаційного права з міжнародним правом захисту прав людини (право на захист персональних даних, право на доступ в Інтернет тощо).
4. Взаємопроникнення міжнародного публічного і міжнародного приватного права в сфері інтелектуальної власності.

Реферати, доповіді

1. Міжнародне приватне право в кіберпросторі.
2. Міжнародне інвестиційне право: публічно-правові та приватноправові аспекти.
3. *Lex informatica*: поняття та джерела.

Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

У межах вивчення питання про фактори сучасної об'єктивної реальності, що впливають на розвиток міжнародного публічного та міжнародного приватного права, здобувачі мають усвідомити, що однією з важливих тенденцій сучасних міжнародних відносин є глобалізація світового господарства, зростання міграції населення, лібералізація торгівлі і, як наслідок, інтернаціоналізація капіталу та розвиток міжнародного підприємництва, чому активно сприяє науково-технічний прогрес і новітні технології. На сучасному етапі інтернаціоналізації світового господарства в умовах глобалізації постійно розвивається транснаціональний системний рівень економіки зі своїми закономірностями правового регулювання.

Найбільшого впливу глобалізації схильні: міжнародне право, екологічне право, міжнародне приватне право, право міжнародної торгівлі, міжнародне банківське право, інформаційне право, міжнародне податкове право, міжнародний цивільний процес, міжнародний комерційний арбітраж. Ще одним концептом сучасності стає доктрина «транснаціонального права».

Розглядаючи питання про взаємодію міжнародного публічного та міжнародного приватного права у сфері регулювання відносин, пов'язаних з діяльністю ТНК, необхідно звернути увагу на специфіку правового статусу ТНК, яка полягає в тому, що правове регулювання їхньої діяльності здійснюється на основі норм національного законодавства кількох держав (держави реєстрації, держави розташування), двосторонніх угод, багатосторонніх договорів та міжнародних рекомендаційних актів. На сьогодні, на міжнародному рівні не вдалося прийняти юридично обов'язковий акт, в якому наводяться вичерпні ознаки ТНК, їхні права та обов'язки. У зв'язку з цим, кваліфікація утворення як ТНК залишається складним теоретичним і практичним завданням. Відсутність такого акта пояснюється неспроможністю держав віднайти компромісний підхід щодо ключових положень, що стосуються їхнього правового статусу. В умовах відсутності єдності регулювання статусу транснаціональних корпорацій в законодавстві слід розуміти правовий статус транснаціональних корпорацій у міжнародному приватному праві з урахуванням сучасної доктрини, національного законодавства і міжнародних документів. Слід ознайомитись з положеннями документів ООН – Проектом Кодексу поведінки транснаціональних корпорацій 1983 року і Проектом норм, що стосуються обов'язків транснаціональних корпорацій та інших підприємств в галузі прав людини 2003 р., а також актів Європейського Союзу.

В межах вивчення питання про нові інститути та галузі МПП та МПрП слід враховувати, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у ХХ столітті спонукав юристів-міжнародників виокремити групу міжнародних норм, які повинні регулювати відносини щодо створення, переробки, розповсюдження й споживання інформації в транскордонному масштабі, в окрему галузь міжнародного права. Сьогодні це питання залишається досі дискусійним, незважаючи на те, що в міжнародно-правовій літературі вже можна зустріти поняття «міжнародне право масової інформації», «право масової комунікації», «міжнародне інформаційне право» тощо. Важливо відзначити, що інформаційна сфера як система суспільних інформаційних відносин, що здійснюються суб'єктами права незалежно від відстаней між ними і національних кордонів за допомогою глобальної інформаційно комунікаційної інфраструктури, історично сформувалася і продовжує розвиватися на наднаціональній основі. Саме тому вона не може регулюватися виключно внутрішньодержавним правом однієї або декількох держав. Сучасні стрімкі темпи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як технологічного базису транскордонних інформаційних відносин створюють виклики міжнародному праву як інструменту міжнародної співпраці та світового

розвитку у широкому цивілізаційному розумінні. У результаті цього постає питання про формування нової галузі сучасного міжнародного права - міжнародного інформаційного права. Міжнародне інформаційне право регулює всю сукупність правовідносин, що виникають у міжнародній інформаційній сфері. У цій галузі існують такі інститути: інтелектуальна власність стосовно інформаційних об'єктів; масова інформація у міжнародній сфері; державна таємниця, комерційна таємниця, персональні дані тощо. У міжнародному інформаційному праві вони набувають нового забарвлення, що пов'язано з вищим рівнем правового регулювання та ширшим спектром охоплених проблем. Крім того, у цій галузі існують правові інститути, які характерні саме для неї, наприклад інститут державної інформаційної безпеки в зовнішній сфері тощо. Предметом міжнародного інформаційного права є правовідносини між суб'єктами міжнародної інформаційної сфери, тобто сфери створення, переробки, розповсюдження й споживання міжнародної інформації. Предметом правового регулювання міжнародного інформаційного права можна вважають такі групи правовідносин: між публічними особами в міжнародній інформаційній сфері (у двосторонньому та багатосторонньому порядку); між публічними особами з приводу врегулювання міжнародної інформаційної сфери; між публічними особами з приводу їхніх внутрішніх правових режимів, встановлених для національної інформаційної сфери, де поряд з публічними суб'єктами існують і приватні оператори; між публічними й приватними особами на міжнародному рівні з приводу створення, переробки, розповсюдження та споживання інформації; між приватними особами в міжнародній інформаційній сфері. З огляду на зазначене, у міжнародній інформаційній системі помітне переплетіння «публічного» і «приватного» рівнів відносин.

В межах вивчення питання про транснаціональне право слід розуміти його як одну із сучасних концепцій у сфері міжнародного права. Насправді, як ми побачимо, міжнародне право проникає в національні системи та впливає на них різними способами, тоді як національні закони та практика формують міжнародне право. Свого часу професор Філіп Джессап (пізніше суддя Міжнародного суду ООН) запропонував термін «транснаціональне право». Він вважав, що транснаціональне право включає «все право, яке регулює дії чи події, які виходять за межі національних кордонів». На його думку, національне та міжнародне право було б його частиною, оскільки воно має такі наслідки, і воно могло б стосуватися як державних (державних та урядових), так і приватних (неурядових, громадянського суспільства) суб'єктів. Однак інші автори розглядають транснаціональне право як концептуально відмінне від національного та міжнародного права, оскільки його першоджерела та адресати

не є ані державними установами, ані міжнародними установами, заснованими на договорах чи конвенціях, а приватними (індивідуальними, корпоративними чи колективними) акторами, залученими до транснаціональних стосунків ордонів. Транснаціональне право включає всі норми, що регулюють дії або події, які виходять за межі національних кордонів (транснаціональні ситуації). Воно включає публічне та приватне міжнародне право, а також інші правила, які не повністю підпадають під такі стандартні категорії. Транснаціональні ситуації можуть стосуватися фізичних або юридичних осіб, держав, міжнародних організацій тощо. До кожної такої ситуації може застосовуватися декілька різних правових режимів, які можуть конфліктувати між собою.

Розглядаючи питання про *lex mercatoria* (міжнародне комерційне право), слід зазначити, що воно входить до групи міжнародно-правових джерел МПрП, проте не є його загальним, «наскрізним» джерелом. *Lex mercatoria* – джерело міжнародного господарського права – права міжнародного ділового обороту (міжнародного договірною, валютного та транспортного права, права інтелектуальної власності, транскордонної неспроможності, міжнародного комерційного арбітражу). Основний сенс *lex mercatoria* в тому, що це автономна, відокремлена від національних правових систем система регламентації міжнародної торгівлі. За своєю правовою природою є недержавним регулюванням, предмет якого - всі види міжнародних комерційних операцій. *Lex mercatoria* визначається як «м'яке, гнучке» право (у сенсі рекомендаційного характеру його норм: учасники правовідносин не пов'язані імперативними державними приписами). В основі ідеї *lex mercatoria* (міжнародного комерційного права, транснаціонального торговельного права, права міжнародного співтовариства комерсантів, права міжнародного бізнес-спільноти) лежить міжнародна торгова практика («право купців»), що склалася в Західній Європі в середні віки. Сучасна теорія *lex mercatoria* розробляється у доктрині права з 1950-х років. Слід мати уявлення про основні точки зору щодо *lex mercatoria* у зарубіжній доктрині: 1) *Lex mercatoria* – це автономне право міжнародної торгівлі, що зародилося спонтанно і не має відношення до національного права. Сторони можуть за допомогою контракту врегулювати свої відносини, використовуючи джерело права, яке вони самі обирають; 2) це доповнення до національної правової системи у вигляді послідовної консолідації звичаїв та звичаїв міжнародної торгівлі. 3) будь-які юридичні норми повинні виходити з державного суверенітету або визнаватись ним. *Lex mercatoria* не відповідає цій вимозі, тому сторони не мають можливості обрати правопорядок, не заснований на національному праві. Деякі міжнародні конвенції передбачають можливість застосування *lex mercatoria*, наприклад, Вашингтонська конвенція 1965 р.: "Арбітраж розглядає справу згідно з

нормами права відповідно до угоди сторін... у разі відсутності такої угоди застосовуються... ті норми міжнародного права, які можуть бути застосовні". Основа *lex mercatoria* – резолюції-рекомендації міжнародних організацій з питань зовнішньої торгівлі (загальні умови постачання, договори приєднання, типові контракти, типові закони). Нормативна основа недержавного регулювання зовнішньої торгівлі має рекомендаційний характер, не має обов'язкової юридичної сили; правила, принципи та норми *lex mercatoria* – це відкритий перелік.

Усі джерела *lex mercatoria* можна умовно розділити на основні і допоміжні. Різні автори по-різному оцінюють і значимість того чи іншого джерела *lex mercatoria*. До числа основних джерел *lex mercatoria* в юридичній літературі найчастіше відносять: міжнародні торговельні звичаї та узвичаєння (*usages*); норми міжнародного публічного права; загальні принципи права, визнані всіма чи більшістю країн, які беруть активну участь у міжнародній торгівлі; типові (модельні) закони, розроблювальні на міжнародному рівні як модель для національних нормативних актів з певного питання; рішення міжнародних комерційних арбітражів; типові проформи і контракти. До допоміжних джерел *lex mercatoria* відносять: що мають менше значення в порівнянні з основними джерелами, є такі: ділову практику; кодекси поведінки; рекомендаційні документи міжнародних організацій; доктрина і праці видатних юристів; «саморегульовані контракти». Слід відзначити роль міжнародних організацій, що ведуть роботу, спрямовану на узагальнення й уточнення звичаєвих норм, які формуються в міжнародній торговій практиці (Міжнародна Торговельна Палата). У зв'язку з розвитком інформаційних технологій і всесвітньої комп'ютерної мережі (Інтернету) транснаціональне торгове право пропонується як концептуальна модель для регулювання електронної торгівлі і укладення контрактів у кіберпросторі. В Європі відбувається поступове формування регіонального *lex mercatoria* у вигляді *jus commune europe*, яке надалі може стати моделлю розвитку універсального *lex mercatoria*. Саме європейське *lex mercatoria* може стати нормативною основою створення в майбутньому загальноєвропейського цивільного кодексу. Транснаціональне торгове право (*lex mercatoria*) відіграє важливу роль в процесі уніфікації та гармонізації таких сфер права міжнародної торгівлі, як: міжнародні договори купівлі-продажу товарів, міжнародні транспортні зобов'язання, міжнародні фінансові зобов'язання та міжнародний захист іноземних інвестицій. У зв'язку з чим, можемо говорити про поступове формування в рамках транснаціонального торгового права своєрідних "галузей", наприклад таких, як транснаціональне договірне право, транснаціональне транспортне право, одним із прообразів

якого було середньовічне *lex maritima*, а також транснаціональне банківське право.

При розгляді питання співвідношення міжнародного економічного права (МЕП) та міжнародного приватного права варто враховувати, що у сфері міждержавної взаємодії сьогодні очевидна тенденція зближення економік різних держав світу. Отже, відсоток економічних відносин, опосередкованих міжнародним правом, постійно зростає. Ці відносини є складними, розрізняються як у об'єкту, і по суб'єктам, але представляють єдину систему. Взаємодія міжнародного рівня у сфері економіки здійснюється у двох напрямках: відносини, у яких беруть участь держави та інші суб'єкти міжнародного права; і відносини з участю юридичних та фізичних осіб, що належать до різних держав світу. Такі стосунки є вертикальними. Крім того, окремо слід зупинитись на діагональних відносинах. Вони складаються при взаємодії держави, з одного боку, і навіть фізичних чи юридичних інших держав (держав), з іншого, коли йдеться, наприклад, про інвестиційні договори. Оскільки суб'єкти міжнародного права у сфері економіки різних ситуаціях взаємодіють по-різному, те й їх регулювання має здійснюватися з урахуванням того, як саме складаються такі відносини. Для досягнення цілей регулювання використовуються як внутрішньодержавні закони, так і норми міжнародного публічного права. Якщо говорити про ті відносини, які регулюються саме міжнародним економічним правом, то сфера його дії пов'язана, насамперед, з необхідністю впорядкування таких відносин, суб'єктами яких є держави, або держави та міжнародні організації, або лише міжнародні організації.

Саме держави обирають модель як самої економічної взаємодії, але формує свою внутрішню і зовнішню політику сфері економіки, обирає при цьому, оптимальні, з його погляду, способи регулювання. Водночас міжнародне приватне право націлене на регулювання майнових відносин, що складаються між фізичними та юридичними особами різних держав. Також воно регулює немайнові відносини, пов'язані з майновими відносинами між названими суб'єктами. Такі відносини за участю названих суб'єктів зазвичай регулюються не прямо міжнародним правом, а через норми внутрішньодержавного законодавства. Отже, основні засади міжнародного права є відправною точкою регулювання міжнародних економічних відносин. На їх основі формулюються принципи права, які спеціально регулюють саме сферу економічного співробітництва між державами. Вони вже уточнюється зміст принципів міжнародного права регулювання економічних відносин. Крім цього, міжнародні економічні відносини спираються на договірні акти та колізійні норми національного законодавства. При аналізі цього питання необхідно

враховувати, що на сьогодні немає однозначної позиції щодо характеру співвідношення при регулюванні економічних відносин нормами МПП та МПрП. Справа в тому, що в міжнародні економічні відносини вступають різні суб'єкти. Їхня велика кількість, у свою чергу, ускладнює і структуру міжнародних економічних відносин.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 р.: Додаток до Угоди про утворення СОТ) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text
2. Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e71#Text
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ратифікована Законом від 17 липня 1997 р.) URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
6. Сеульська конвенція 1985 р. про заснування багатостороннього агентства з гарантій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_268#Text
7. Угода про заснування Світової організації торгівлі 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
8. Конституція України від 28 червня 1996 р. Поточна редакція: від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
10. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 11.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
6. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

Додаткова література

1. Бабін Б. В. Програмне регулювання у сучасному міжнародному праві: еволюція, форми та механізми реалізації : монографія. / за заг. ред. проф. М. О. Баймуратова. Одеса : Фенікс, 2012. С. 245–328. 454 с.
2. Буткевич О. В. Міжнародне право ХХІ ст.: утвердження концепції «живого права». *Альманах міжнародного права*. 2010. Вип. 2. С. 37–47.
3. Глобалізаційні процеси в сучасному світі: навчально-методичні матеріали / Р. В. Войтович, М.Т. Солоха К. : НАДУ, 2013. 52 с.
4. Давидова І. В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса: Юридична література, 2018. 368 с.
5. Крупа Л. В. Інвестиційне право: навч. посіб. у схемах і таблицях. Видавництво “Право”, 2021. 55 с.
6. Задорожний О. В., Пазюк А. В. Международное информационное право: учебное пособие. Том 1. Одесса: Феникс, 2013. 854 с.
7. Кісілевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право: навч. посіб. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 160 с.
8. Пазюк А. В. Міжнародне інформаційне право: теорія і практика: монографія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. Дніпропетровськ.: «Середняк Т. К.», 2015. 447 с.

9. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 522 с.
10. Стрельцова Є. Д. Уніфікація як закономірна тенденція розвитку міжнародного приватного права: загальний огляд. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Том 12, № 2(33). С. 26-33.
11. Сучасні проблеми міжнародного права. *Liber Amicorum* до 60-річчя проф. М.В. Буроменського : моногр. / авт.кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса : Фенікс, 2017. 564 с.
12. Morris P.S. From Territorial to Universal – the Extraterritoriality of Trademark Law and the Privatizing of International Law. *Cardozo arts & entertainment law journal*. 2019. Vol. 37, Issue 1. P. 33–85.
13. Morgera E., Gillies L. Realizing the Objectives of Public International Environmental Law Through Private Contracts: the Need for a Dialogue with Private International Law Scholars. *Linkages and boundaries in private and public international law* / ed. by V.R. Abou-Nigm, K. McCall-Smith, D. French. Oxford: Hart Publishing, 2018. P. 175–198.
14. Patrick M. The Role of Precedent in the Development of International Investment Law. *ICSID Review - Foreign Investment Law Journal*. 2018. Volume 33. Issue 1. Pages 280–301. URL: <https://doi.org/10.1093/icsidreview/six027>

Тема 5. Міжнародне торговельне право та міжнародне приватне право. Лекція.

1. Поняття, джерела міжнародного торговельного права.
2. Роль міжнародних організацій в регулюванні міжнародної торгівлі. ООН: її органи і спеціалізовані установи.
3. Поняття договору міжнародної купівлі-продажу товарів: доктрина і практика.
4. Колізійно-правове та матеріально-правове регулювання договорів міжнародної купівлі-продажу товарів.
5. Міжнародно-правові джерела та засоби регулювання торговельних відносин: міжнародні договори; міжнародні звичаї; документи міжнародних організацій та конференцій; міжнародні економічні санкції.

Практичне заняття

План

1. Поняття міжнародної купівлі-продажу товарів та міжнародної торгівлі.
2. Порядок укладення зовнішньоторговельного контракту.

3. Комплексний характер правового регулювання сучасних зовнішньоторговельних відносин.
4. Національне законодавство, що регулює відносини в сфері права міжнародної торгівлі: закони; інші нормативні акти; судові та арбітражні прецеденти; іноземне право та проблеми його застосування.
5. Базисні умови поставки. Міжнародні торгівельні правила. Інкотермс 2020.

Завдання для самостійної роботи.

Опрацювати питання:

1. Міжнародні установи з уніфікації права міжнародної торгівлі.
2. Основні принципи і правила ГАТТ/ СОТ.
3. Принципи міжнародних комерційних контрактів УНІДРУА в ред. 2016 р.
4. Гаазька принципи вибору права в міжнародних комерційних контрактах 2015.
5. Типові закони ЮНСІТРАЛ в галузі електронної торгівлі.

Реферати, доповіді

1. Принципи, визначення та типові норми європейського приватного права.
2. Уніфікація права щодо договірних зобов'язань у ЄС.
3. Типові контракти і загальні умови поставок товарів в міжнародному обороті.

Контрольна робота за ЗМ 1.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Під міжнародним торговельним правом розуміють систему норм і принципів, яка регулює відносини, що виникають у галузі міжнародної торгівлі, і є складовою частиною міжнародного економічного права. Для цілей міжнародного торговельного права під міжнародною торгівлею розуміють не лише правила перетину товаром чи послугою кордону держави імпортера, а і правила, що стосуються продажу, розповсюдження і конкуренції цього товару з аналогічним національним чи іншим товаром після перетину кордону та попадання на ринок. Виходячи з цього, можна виділити дві основні категорії правовідносин, що виникають при здійсненні міжнародної торгівлі, які є предметом регулювання міжнародного права: 1) правовідносини між суб'єктами міжнародної торгівлі, що виникають при перетині товаром чи послугою кордону країни імпортера; 2) правовідносини між суб'єктами міжнародної торгівлі, що виникають після перетину кордону країни-імпортера товаром, і що стосуються продажу, розповсюдження і конкуренції цього товару на національному ринку. Суб'єктами можуть виступати в основному держави (а також міжнародні організації та окремі митні території). Міжнародне торговельне право безпосередньо не стосується приватних чи юридичних осіб,

хоча саме вони є чи не основними учасниками міжнародних торговельних операцій.

Слід мати на увазі, що до інструментів, що можуть регулювати правовідносини, пов'язані з торгівлею між державами, належать, у першу чергу, багатосторонні та двосторонні міжнародні договори. На внутрішньому рівні до цих інструментів можна віднести і національне законодавство держав, що регулюють міжнародну торгівлю чи трактування іноземних товарів на внутрішньому ринку. У другій половині ХХ ст. відбувся важливий перехід для міжнародного торговельного права: перехід від регулювання торгівлі двосторонніми договорами до регулювання на багатосторонній договірній основі. Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ) стала таким багатостороннім договором, що регулював світові торговельні потоки майже протягом останніх 60 років. Світова Організація Торгівлі, яка стала правонаступницею ГАТТ, на основі цього багатостороннього договору сьогодні регулює близько 97 % торгівлі. За таких умов право СОТ можна вважати центральною ланкою міжнародного торговельного права, на основі норм та принципів якого юридично забезпечується правопорядок у міжнародній торговельній системі. Одним з основних завдань і об'єктів права СОТ надалі залишається забезпечення уніфікації внутрішніх правових режимів держав-членів, що стосуються торгівлі. У межах цього питання здобувачи мають звернути увагу також на джерела міжнародного торговельного права, до яких належать: міжнародні договори і, зокрема, міжнародні торговельні договори; міжнародні торговельні звичаї, в яких відтворена практика міжнародних торговельних відносин; судові прецеденти міжнародних арбітражів і судів; національне законодавство країни, якщо воно за згодою держав використовується для регулювання міжнародних торговельних відносин; міжнародно-правові акти міжнародних організацій.

При вивченні питання щодо поняття договору міжнародної купівлі-продажу товарів необхідно звернутися до існуючих доктрин і практики. Особливу увагу варто приділити питанню про порядок укладення зовнішньоторговельного контракту; зобов'язанням та способам захисту продавця та покупця. Слід взяти до уваги, що особливості регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів можуть передбачати застосування як колізійно-правового, так матеріально-правового мптоду. При вивченні цього питання варто звернутися до положень Віденська конвенція ООН 1980 про договори міжнародної купівлі-продажу товарів як сукупності матеріальних одностайних норм, що дозволяє подолати колізіну проблему. Також в цьому аспекті важливо ознайомитися з положеннями Регламенту ЄС

№ 593/2008 «Про право, застосовне до договірних зобов'язань» від 17 червня 2008 року (Регламент Рим I), які містять колізійні норми і принципи щодо вибору права, що підлягає застосуванню до договорних зобов'язань. При вивченні питання про джерела регулювання міжнародних відносин з купівлі-продажу слід звернути увагу на Правила ІНКОТЕРМС у останній редакції - 2020 р., які відіграють принципову роль при укладенні договору міжнародної купівлі-продажу товарів, визначаючи транспортні, страхові, митні та інші аспекти договору. Слід оцінювати зростаючу роль актів недержавного регулювання. У зв'язку з цим здобувачам рекомендується ознайомитися з положеннями Принципів міжнародних комерційних контрактів УНІДРУА в ред. 2016 р., Гаазьких принципів вибору права в міжнародних комерційних контрактах 2015 р. Беручи до уваги зростаючий обсяг електронної торгівлі, варто звернутися та ознайомитися з положеннями наступних документів: Нью-Йоркська конвенція ООН 2005 року про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах, Типовий закон ЮНСІТРАЛ 2017 року про електронні передані записи, Типовий закон ЮНСІТРАЛ в ред. 1998 року про електронну торгівлю. Керівництво МТП 2004 р. про укладання договорів електронними засобами та Електронні умови МТП.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 р.: Додаток до Угоди про утворення СОТ) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e71#Text
4. Конвенція ООН про морські перевезення вантажів, 1978 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_391
5. Конвенція об исковой давности в международной купле-продаже товаров 1974 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/limit_conv_r_ebook.pdf
6. Конвенция Организации Объединенных Наций об использовании электронных сообщений в международных договорах 2005 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/medidocuments/uncitral/ru/06-57454_ebook.pdf
7. Принципи про вибір права в міжнародних комерційних контрактах 2015 р. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=135>

8. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных передаваемых записях 2017 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mletr_ebook_r.pdf
9. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных подписях и Руководство по принятию 2001 г. . URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/ml-elecsig-r.pdf>
10. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронной торговле и Руководство по принятию 1996 год с дополнительной статьей 5 *бис*, принятой в 1998 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/v1504119_ebook.pdf
11. Угода про заснування Світової організації торгівлі 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
12. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>
13. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. Поточна редакція: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
14. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
6. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

Додаткова література

1. Ван Ден Боше П., Бекетов С. Вступ до права Світової організації торгівлі. К.: Ін Юре, 2011. 100 с.
2. Грушко П. Міжнародно-правове регулювання електронної комерції та електронного обміну даними. *Український часопис міжнародного права*. 2002. №1. С.45-47.
3. Мережко А. А. Транснаціональне торговельне право (lex mercatoria) : монографія. К. : Таксон, 2002. 464 с.
4. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 522 с.
5. Стрельцова Є. Д. Щодо спроб міжнародно-правової уніфікації окремих інститутів морського права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. Том 2, вип. 11. С.160-163.
6. Стрельцова Є. Д. Уніфікація як закономірна тенденція розвитку міжнародного приватного права: загальний огляд. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Том 12, № 2(33). С. 26-33.
7. Carr I., Stone P. *International Trade Law*. Routledge, 2017. 854 p.
8. DiMatteo L.A. *International Contracting: Law and Practice*. Wolters Kluwer, 2016. 654 p.
9. Fox W.F. *International Commercial Agreements and Electronic Commerce*. Wolters Kluwer, 2018. 464 p.

Змістовий модуль 2. Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права у питаннях розв'язання міжнародних спорів

Тема 6. Судові засоби розв'язання міжнародних спорів в міжнародному публічному та міжнародному приватному праві. Взаємодія процесу в міжнародному суді з процесом в національному суді.

Лекція.

1. Система мирних засобів вирішення міжнародних спорів.
2. Дипломатичні(політичні)засоби вирішення спорів: переговори, обслідування, добрі послуги, посередництво, примирення.
3. Правові (судові) засоби вирішення спорів: арбітраж та судовий порядок розгляду.
4. Вирішення спорів в рамках міжнародних організацій.
5. Судовий спосіб розв'язання міжнародних приватноправових спорів.

6. Розгляд справ за участю приватних осіб у європейських судах (ЄСПЛ та ЄСС) як новий рівень взаємодії міжнародної та національної правових систем.

Практичне заняття

План

1. Поняття та види міжнародних спорів.
2. Універсальні судові засоби: 1) універсальні (Міжнародний Суд, Міжнародний трибунал з морського права, Міжнародний кримінальний суд, Орган з розв'язання спорів в системі ВТО); 2) регіональні (Суд ЄС), Суд справедливості Африканського союзу, Європейський Суд з прав людини, Американський суд з прав людини, Арабський суд з прав людини.
3. Поняття міжнародного цивільного процесу.
4. Поняття конфлікту юрисдикцій та способи його розв'язання.
5. Взаємодія національних цивільних процесів (проблема паралельних процесів).

Завдання для самостійної роботи.

Опрацювати питання

1. Міжнародно-правова доктрина про норми міжнародного цивільного процесу.
2. Судове провадження щодо розв'язання справ за участю іноземних (міжнародних) осіб.
3. Спеціалізація судових проваджень.
4. Міжнародні судові процедури.
5. Суб'єкти в міжнародному цивільному процесі.

Реферати, доповіді

1. Питання міжнародного цивільного процесу в національних процедурах.
2. Питання міжнародної підсудності в міжнародних договорах.
3. Взаємопов'язані процедури в міжнародному цивільному процесі.

Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Почати вивчення теми слід з визначення поняття міжнародного спору та його видів. При цьому варто звернутися до Статуту ООН, в якому міжнародні конфлікти поділяються на: ситуацію, тобто конфлікт, що у випадку його розвитку може загрожувати міжнародному миру і безпеці; спір, тобто ситуацію, коли сторони пред'явили одна одній взаємні претензії. Слід зазначити, що у доктрині термін «міжнародний спір» використовується як узагальнююче (родове) поняття. Використання термінів «ситуація» і «спір» є правомірним із позицій сучасного міжнародного права, тому що саме ці терміни входять у

понятійний апарат Статуту ООН. Слід зазначити, що у міжнародному праві немає загальновизнаного визначення поняття «міжнародний спір». Ознаки спору встановлюються для потреб реалізації певної процедури врегулювання міжнародних спорів, передбаченої конкретним міжнародним договором. Водночас досить часто регламентація процедур мирного врегулювання відбувається без формального визначення ознак міжнародного спору. Утім у сучасній теорії склався загалом єдиний підхід до визначення змісту цього поняття. Він ґрунтується на практиці Міжнародного Суду, який під міжнародним спором розуміє конфлікт правових поглядів, що об'єктивно існує до початку розгляду справи. Це означає, що для наявності спору недостатньо констатації самої лише різниці в поглядах сторін із питання права чи факту або ж їхніх інтересів. Така розбіжність повинна бути об'єктивно виражена в офіційних діях, принаймні однієї з них. Отже, міжнародний спір можна визначити як формально (об'єктивно) виражену суперечність між суб'єктами міжнародного права з питання факту або права. Міжнародний спір — це юридичний факт, констатація наявності якого вимагає від його учасників та інших заінтересованих суб'єктів міжнародного права реалізації принципу мирного вирішення міжнародних спорів. Не існує універсальної класифікації міжнародних спорів. Кожний договір має свою унікальну класифікацію, що зазвичай служить двом цілям: визначити, які спори підпадають під дію цього договору; встановити, які мирні засоби слід застосовувати для врегулювання певних видів спорів. У міжнародному праві та доктрині досить поширений поділ спорів на юридичні (правові) та політичні (неправові). Вважається, що предметом правового спору є конфлікт сторін щодо тлумачення або застосування існуючої міжнародно-правової норми. Коли ж спір зводиться до вимоги однієї зі сторін змінити зміст чинної норми, він не є правовим. У чинному конвенційному міжнародному праві визначення поняття «мирний засіб (спосіб, метод, процедура) вирішення (врегулювання, залагодження) міжнародного спору» здійснюється шляхом наведення переліку конкретних мирних засобів або ж зазначається, що це засоби, які виключають застосування примусу в будь-якій формі. Загальне міжнародне право не зобов'язує держави звертатися до конкретного засобу вирішення спорів і надає державам — учасникам спору право вільно обирати засоби його вирішення. Статут ООН закріпив цей принцип у ч. 1 ст. 33: сторони, які беруть участь у будь-якому спорі, продовження якого могло б загрожувати підтриманню міжнародного миру та безпеки, повинні насамперед старатися вирішити спір шляхом переговорів, обслідування, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів або угод чи іншими мирними засобами за своїм вибором. У міжнародно-правовій доктрині найпоширенішим

є поділ мирних засобів вирішення міжнародних спорів на дипломатичні (політичні) та правові (судові). До дипломатичних належать переговори, добрі послуги, посередництво, обслідування та примирення, до правових — арбітраж і судовий порядок. Усі засоби, крім переговорів, передбачають залучення третьої сторони, що зобов'язана запропонувати свій варіант вирішення спору. При вивченні цього питання здобувачи повинні ознайомитися з міжнародними документами, зокрема, Гаазькі конвенції про мирне вирішення міжнародних зіткнень 1899 р. та 1907 р., Статут ООН, Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. Принцип вільного обрання державами-учасницями засобу його вирішення (Статут ООН, ч. 1 ст. 33).

При вивченні питання щодо судового способу розв'язання міжнародних приватноправових спорів слід, по-перше, з'ясувати, що для міжнародного цивільного процесу характерні такі особливості: він є необхідний, якщо в цивільних правовідносинах є міжнародний (іноземний) елемент; метою міжнародного цивільного процесу є захист або визначення цивільних прав фізичних та юридичних осіб; він носить публічний характер; він припускає взаємозв'язок і взаємодію органів різних держав і міжнародних судів, організацій, які реалізують функції в галузі захисту і визначення цивільних прав. Виходячи з цього, міжнародний цивільний процес можна визначити як комплексний інститут міжнародного приватного права, який регламентує взаємозв'язок і взаємодію національних та міжнародних процедур, визначених в процесуальних нормах, спрямованих на захист і встановлення цивільних прав. Слід зазначити, що до міжнародних питань, які реалізуються в національних цивільно-правових процедурах, відносяться: міжнародна підсудність; цивільне процесуальне становище іноземців (загалом); цивільне процесуальне становище іноземної держави та її дипломатичних представництв; порядок встановлення змісту іноземного права; іноземні судові доручення; визнання та виконання іноземних судових рішень і визнання іноземних актів з питань особистого статусу громадян; здійснення нотаріальних дій тощо. Варто звернути увагу на питання щодо розгляду справ за участю приватних осіб у європейських судах (ЄСПЛ та ЄСС) як новий рівень взаємодії міжнародної та національної правових систем. Однією з ключових проблем міжнародного цивільного процесу є конфлікт юрисдикцій та способи його розв'язання, що закріплено як в національному законодавстві, так і в міжнародних і європейських документах. З цього приводу слід звернутися, наприклад, до положень Регламенту (ЄС) No 1215/2012 щодо юрисдикції ата визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах. Також слід приділити увагу положенням Конвенції про угоди про вибір судей (

ратифікована Україною 15.06.2021), Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах (02.07.2019, Україна ратиф. 01.07.2022). При вивченні питання щодо взаємодії національних цивільних процесів (проблема паралельних процесів) слід мати на увазі, що положення національного законодавства (ЦПК, Закон про МПРП) регламентують ці питання.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Европейская конвенция об иммунитете государств 1972 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_060#Text
2. Конвенція з питань цивільного процесу 1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_083#Text
3. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або торгівельних справах 2019 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/806e290e-bbd8-413d-b15e-8e3e1bf1496d.pdf>
4. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах 2007 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
6. Конвенція про угоди про вибір суду 2005 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/510bc238-7318-47ed-9ed5-e0972510d98b.pdf>
7. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_568#Text
8. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_076#Text
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
10. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.

2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
6. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
7. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

Додаткова література

1. Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. 335 с.
2. Комаров В.В. Цивільний процес у глобальному контексті. Право України. 2011. № 10. С. 20-29
3. Кононенко В.П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика : монографія. В. П. Кононенко. Київ-Одеса : Фенікс, 2018. 438 с.
4. Попко В.В. Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках Гаазької конференції: монографія. К., 2007. 110 с.
5. Стрельцова Є. Д. Уніфікація як закономірна тенденція розвитку міжнародного приватного права: загальний огляд. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Том 12, № 2(33). С. 26-33.
6. Фурса С.Я. Міжнародний цивільний процес України: Навчальний посібник. Практикум. К.: КНТ, 2010. 340 с.
7. Черняк Ю.В. Інститут підсудності в міжнародному приватному праві країн Європейського Союзу та України: Монографія. К.: Прецедент, 2008. 180 с.
8. Arroyo D.P.F., Mbengue M.M. Public and Private International Law in International Courts and Tribunals: Evidence of an Inescapable Interaction. *Columbia journal of transnational law*. 2018. Vol. 56. N 4. P. 797–854.
9. *Belgium v. Spain (Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited case)*. New Application: 1962. Judgment of 24 July 1964. URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/50/judgments>

10. Burke-White W. W., von Staden Andreas. Private Litigation in a Public Law Sphere: The Standard of Review in Investor-State Arbitrations. *Yale Journal of International Law*. 2010. Vol. 35:283-346. URL: https://www.academia.edu/27555946/Private_Litigation_in_a_Public_Law_Sphere_The_Standard_of_Review_in_Investor_State_Arbitrations?email_work_card=reading-history

Тема 7. Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного комерційного арбітражів

Лекція.

1. Відмежування міжнародного публічного арбітражу від інших мирних засобів вирішення міжнародних спорів: процедури встановлення фактів та примирення.
2. Види міжнародного публічного арбітражу: інституційний та ad hoc; загальний, спеціальний та спеціалізований арбітраж.
3. Міжнародні конвенції у сфері міжнародного публічного арбітражу.
4. Поняття та види міжнародного комерційного арбітражу.
5. Міжнародний комерційний арбітраж в кіберпросторі (он-лайн арбітражні процедури).
6. Гібридні форми розв'язання міжнародних спорів як взаємодія міжнародного публічного та міжнародного приватного права.

Практичні заняття.

План

1. Поняття та основні характеристики міжнародного публічного арбітражу.
2. Види міжнародного публічного арбітражу.
3. Міжнародні конвенції у сфері міжнародного публічного арбітражу.
4. Правове регулювання порядку формування та функціонування міжнародного комерційного арбітражу.
5. Арбітражна угода як умова арбітражного вирішення спорів.
6. Загальні і відмінні риси третейського розгляду в міжнародному публічному і комерційному арбітражах: арбітражна угода; предмет спору; формування складу арбітражу; правила процедури та видатки; апеляція та виконання арбітражних рішень.
7. Гібридні форми розв'язання міжнародних спорів.

Завдання для самостійної роботи.

Опрацювання питань:

1. Відмежування міжнародного публічного арбітражу від постійних міжнародних судових установ.

2. Компетенція загальних арбітражів (спори з політичною складовою: щодо кордону, території, дипломатичних відносин). Компетенція спеціального арбітражу (спори у спеціальних і технічних сферах відносин між державами). Компетенція спеціалізованих арбітражів (вузька направленість співробітництва держав: угоди про повітряне сполучення, захист інвестицій, торговельна та економічна сфери).
3. Кодекс арбітражної процедури 1875 року, прийнятий Інститутом міжнародного права. Загальний акт про мирне вирішення міжнародних спорів від 28 вересня 1928 року. Правила арбітражного процесу 1958 року, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН.
4. Процедура розгляду справи в міжнародному комерційному арбітражі.
5. Визнання і виконання іноземних арбітражних рішень. Роль державного суду в перегляді арбітражного рішення (скасування) та забезпеченні виконання іноземного арбітражного рішення.
6. Вашінгтонська Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р.: загальна характеристика.

Реферати, доповіді

1. Конвенція ООН з морського права 1982 р.: щодо врегулювання спорів між державами мирними засобами.
2. Система Міжнародного Центру з врегулювання Інвестиційних Спорів (ICSID).

Контрольна робота за ЗМ2.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Перш за все, слід зазначити, що міжнародний арбітраж – один з найстаріших засобів вирішення спорів, бере початок із договору 1794 р. між Великою Британією та США про дружбу, торгівлю та навігацію. Міжнародний арбітраж відноситься до судових засобів мирного вирішення міжнародних спорів. Відповідно до Гаазької конвенції 1899 р. метою міжнародного арбітражу є вирішення між державами суддями, що обрані самими державами, на основі дотримання права. У 1900 р. виникла Постійна палата третейського суду, роль якої сьогодні також важлива для обрання суддів Міжнародного суду ООН. Слід зазначити, що склад і порядок діяльності арбітражу регулюються окремою угодою між державами щодо конкретного спору, який називається компромісом. Низка міжнародних угод містять правила створення арбітражу для вирішення спорів щодо тлумачення та застосування таких угод. Конвенція з морського права 1982 р. передбачає створення окремого Міжнародного трибуналу з морського права.

Кажучи про відмежування міжнародного публічного арбітражу від постійних міжнародних судових установ, слід зазначити, що існує певна відмінність при вирішенні спору міжнародними судами і арбітражами: для арбітражу є характерною більша автономія сторін. Слід також знати про види міжнародного публічного арбітражу: інституційний та ad hoc; залежно від предмету спору - загальний, спеціальний та спеціалізований арбітраж. Здобувачи мають розуміти питання компетенції загальних арбітражів (спори з політичною складовою: щодо кордону, території, дипломатичних відносин), компетенція спеціального арбітражу (спори у спеціальних і технічних сферах відносин між державами). Міжнародні конвенції у сфері міжнародного публічного арбітражу. Поняття міжнародного комерційного арбітражу. Інституційний та ізольований(ad hoc) арбітраж. Загальні та спеціалізовані арбітражі.

В межах вивчення цього питання темі слід розуміти про правове регулювання порядку формування та функціонування міжнародного комерційного арбітражу, усвідомлювати, що арбітражна угода є умовою арбітражного вирішення спорів. Слід ознайомитися з процедуро розгляду спору в міжнародному комерційному арбітражі, ознайомитися з особливостями дії Міжнародного комерційного арбітражу в кіберпросторі (он-лайн арбітражні процедури). Особливе місце в системі взаємної правової допомоги між державами посідає інститут визнання і виконання іноземних арбітражних рішень. Слід також приділити увагу ролі державного суду в перегляді арбітражного рішення (скасування) та забезпеченні виконання іноземного арбітражного рішення. Необхідно, спираючись на положення національного законодавства та міжнародних договорів, надати аналіз підстав для відмови у визнанні та виконанні іноземних арбітражних рішень.

Важливо розуміти про гібридні форми розв'язання міжнародних спорів як взаємодія міжнародного публічного та міжнародного приватного права. Слід ознайомитись з системою Міжнародного Центру з врегулювання Інвестиційних Спорів (ICSID), а також звернутися до положень Вашінгтонської Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. Також слід усвідомлювати значення практики рішень ICSID для формування доктрини міжнародного права щодо державних контрактів.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069#Text

2. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e50#Text
4. Конвенція ООН о международных мировых соглашениях, достигнутых вследствие медиации, 2018 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mediation_convention_r_0.pdf
5. Конвенция ООН о прозрачности в контексте арбитражных разбирательств между инвесторами и государствами на основе международных договоров 2014 г. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/transparency-convention-r.pdf>
6. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
7. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_568#Text
8. Сеульська конвенція 1985 р. про заснування багатостороннього агентства з гарантій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_268#Text
9. Технические комментарии ЮНСИТРАЛ по урегулированию споров в режиме онлайн 2016 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/17-00384_r_ebook_technical_notes_on_odr.pdf
10. Типовой закон ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже 1985 год, с изменениями, принятыми в 2006 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/07-87000_ebook.pdf
11. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
12. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. Поточна редакція: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
13. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

14. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004.
Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ: Фенікс, 2018. 762 с.
2. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
3. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків: Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
4. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків: Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
5. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744.

Додаткова література

1. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт. Кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса: Фенікс, 2017. 564 с.
2. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60-річчя проф. М.В. Буроменського : моногр. / авт.кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса : Фенікс, 2017. 564 с.
3. Боднар К. П. Особливості правової природи арбітражних механізмів міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів (ІКСІД) : дис.. ... канд. Юрид.наук: 12.00.11. Київ, 2016. 213 с.
4. Бурма С. К. Міжнародно-правова характеристика інституту дружнього врегулювання в Європейському суді з прав людини: дис.. ... канд. Юрид.наук: 12.00.11. Одеса, 2015. 231 с.
5. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 522 с.
6. Стрельцова Є. Д. Міжнародні організаційно-правові механізми впливу на уніфікацію внутрішньодержавного права. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4. С. 147 – 152.
7. Arroyo D.P.F., Mbengue M.M. Public and Private International Law in International Courts and Tribunals: Evidence of an Inescapable Interaction. *Columbia journal of transnational law*. 2018. Vol. 56. N 4. P. 797–854.

8. Burke-White W. W., von Staden Andreas. Private Litigation in a Public Law Sphere: The Standard of Review in Investor-State Arbitrations. *Yale Journal of International Law*. 2010. Vol. 35:283. URL: https://www.academia.edu/27555946/Private_Litigation_in_a_Public_Law_Sphere_The_Standard_of_Review_in_Investor_State_Arbitrations?email_work_card=reading-history
9. Patrick M. The Role of Precedent in the Development of International Investment Law. *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*. 2018. Volume 33. Issue 1. Pages 280–301. URL: <https://doi.org/10.1093/icsidreview/six027>

3. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Міжнародні міждержавні відносини, їх особливості та місце у системі міжнародних відносин.
2. Міжнародне правояк особлива нормативна система: визначення, особливі риси.
3. Співвідношення міжнародного права із внутрішньодержавним правом (теорії співвідношення).
4. Імплементация норм міжнародного права.
5. Наукові теорії щодо співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права.
6. Поняття, правова природа, характерні риси та значення норм міжнародного права.
7. Міжнародний договір як основне джерело міжнародного права.
8. Міжнародний звичай, його ознаки, порядок формування та співвідношення з міжнародним договором.
9. Визначення та особливості основних принципів міжнародного права.
10. Загальна характеристика принципу суверенної рівності держав та принципу невтручання у внутрішні справи держав.
11. Поняття та основні ознаки суб'єкта міжнародного права. Види суб'єктів міжнародного права.
12. Держава як головний суб'єкт міжнародного права.
13. Міжнародні організації міжурядового характеру як суб'єкти міжнародного права.

14. Правові режими, що застосовуються до іноземних громадян, які знаходяться на території приймаючої держави.
15. Особливості міжнародно-правового статусу біженців.
16. Поняття та юридична природа міжнародного договору, 450гоов иди.
17. Поняття способів мирного вирішення міжнародних спорів, їхні різновиди.
18. Застосування окремих засобів мирного вирішення міжнародних спорів.
19. Роль Ради Безпеки ООН у справі підтримання міжнародного миру шляхом мирного вирішення міжнародних спорів.
20. Теорії щодо правової природи міжнародного приватного права та його місця в юридичній системі.
21. Наука міжнародного приватного права.
22. Особливості об'єкту та предмету міжнародного приватного права.
23. Колізії в праві.
24. Система міжнародного приватного права.
25. Особливості методів регулювання міжнародного приватного права.
26. Зміна підходів до колізійно-правового методу.
27. Уніфікація права: загальне поняття.
28. Роль міжнародних організацій у процесі уніфікації права.
29. Автономія волі сторін як основоположний принцип міжнародного приватного права.
30. Проблеми застосування іноземного права в національній юрисдикції.
31. Сучасні проблеми рекодифікації міжнародного приватного права.
32. Міжнародне приватне право Європейського Союзу: особливості та загальна характеристика.
33. Міжнародний договір як джерело міжнародного приватного права.
34. Міжнародний правовий звичай як джерело міжнародного приватного права.
35. Правове становище та захист прав іноземців у міжнародному приватному праві.
36. Поняття та види міжнародних юридичних осіб.
37. Проблема визначення особистого закону транснаціональних компаній.
38. Теорії стосовно імунітету держави як суб'єкта міжнародних приватних відносин.
39. Міжнародно-правове закріплення питань імунітету держави.
40. Міжнародно-правове регулювання відносин у сфері міжнародної купівлі-продажу товарів.
41. Міжнародні торговельні звичаї: поняття та загальна характеристика.
42. Джерела права міжнародної торгівлі. Історія виникнення та розвитку торговельного права. Концепція *Lex mercatoria*.
43. Співвідношення міжнародного публічного та міжнародного приватного права в сфері правового регулювання та саморегулювання інформаційних відносин.
44. Поняття та зміст міжнародного цивільного процесу.
45. Правові основи надання взаємної правової допомоги державами.
46. Взаємозв'язок розгляду справ в міжнародних та національних судах.

47. Міжнародно-правові основи визнання та виконання іноземних судових рішень.
48. Поняття альтернативних способів та видів розв'язання міжнародних спорів.
49. Підстави та межі втручання державних судів у діяльність міжнародного комерційного арбітражу.
50. Міжнародно-правове регулювання питань діяльності міжнародного комерційного арбітражу.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. Нормативно-правові акти

1. Міжнародні акти

1. 1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text
2. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text
3. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text
5. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_185#Text
6. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 р.: Додаток до Угоди про утворення СОТ) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text
7. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569#Text
8. Європейська конвенція об імунитете государств 1972 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_060#Text
9. Європейська конвенція про громадянство 1997 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_004
10. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069#Text
11. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text
12. Конвенція з питань цивільного процесу 1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_083#Text

13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e71#Text
15. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
16. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або торговельних справах 2019 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/806e290e-bbd8-413d-b15e-8e3e1bf1496d.pdf>
17. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах 2007 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2007:339:FULL&from=EN>
18. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про юрисдикційні імунітети держав
19. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
20. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності 1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186#Text
21. Конвенція ООН про морські перевезення вантажів, 1978 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_391
22. Конвенція о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды [Орхусская конвенция] 1988 р. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/orhus.shtml
23. Конвенция об исковой давности в международной купле-продаже товаров 1974 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/limit_conv_r_ebook.pdf
24. Конвенция Организации Объединенных Наций об использовании электронных сообщений в международных договорах 2005 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/medidocuments/uncitral/ru/06-57454_ebook.pdf
25. Конвенция ООН о международных мировых соглашениях, достигнутых вследствие медиации, 2018 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mediation_convention_r_0.pdf
26. Конвенция ООН о прозрачности в контексте арбитражных разбирательств между инвесторами и государствами на основе международных договоров 2014 г. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/transparency-convention-r.pdf>
27. Конвенція про статус апатридів 1954 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232#Text
28. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

- (ратифікована Законом від 17 липня 1997 р.) URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004
29. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
30. Конвенція про статус біженців 1954 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_011
31. Конвенція ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011
32. Конвенція про угоди про вибір суду 2005 р. URL: <https://assets.hcch.net/docs/510bc238-7318-47ed-9ed5-e0972510d98b.pdf>
33. Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_568#Text
34. Міжамериканська конвенція про підтвердження та інформацію стосовно іноземного законодавства, 1979. Про приєднання України до Міжамериканської конвенції про підтвердження та інформацію стосовно іноземного законодавства: Закон України від 02.03.2021 № 1301-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1301-20#Text>
35. Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих- мігрантів та членів їх сімей 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203#Text
36. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
37. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
38. Принципи про вибір права в міжнародних комерційних контрактах 2015 р. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=135>
39. Сеульська конвенція 1985 р. Про заснування багатостороннього агентства з гарантій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_268#Text
40. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду 1945 р. Поточна редакція: 16.09.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
41. Технические комментарии ЮНСИТРАЛ по урегулированию споров в режиме онлайн 2016 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/17-00384_r_ebook_technical_notes_on_odr.pdf
42. Типовой закон ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже 1985 год, с изменениями, принятыми в 2006 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/07-87000_ebook.pdf
43. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных передаваемых записях 2017 г. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/mletr_ebook_r.pdf
44. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронных подписях и Руководство по принятию 2001 г. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/ml-elecsig-r.pdf>
45. Типовой закон ЮНСИТРАЛ об электронной торговле и Руководство по

приняттю 1996 год с дополнительной статьей 5 *бис*, принятой в 1998 году. URL: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/ru/v1504119_ebook.pdf

46. Угода про заснування Світової організації торгівлі 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text

47. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_076#Text

2. Національне законодавство

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Поточна редакція: від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. Поточна редакція: 23.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-вр#Text>

3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 8 липня 2011 р. Поточна редакція: 03.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>

4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006. Поточна редакція: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

5. Про громадянство : Закон України від 18 січня 2001 р. Поточна редакція: 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. Поточна редакція: 03.07.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. Поточна редакція: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-10#Text>

8. Про імміграцію : Закон України від 7 червня 2001 р. Поточна редакція: 08.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>

9. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. Поточна редакція: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>

10. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. Поточна редакція: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>

11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. Поточна редакція: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

12. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 р. Поточна редакція: 26.03.21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

13. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004. Дата оновлення: 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

2. Основна література

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ : Фенікс, 2018. 762 с.
2. Гердеген М. Міжнародне право / Гердеген М. Перек. З нім. 9-го вид., перероб. і доп. К.: К.І.С., 2011. 516 с.
3. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник/ за ред. А. С. Довгерта і В.І. Кисіля. К.: Алерта, 2012. 376 с.
4. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник/ за ред. А.С.Довгерта і В.І.Кисіля. К.: Алерта, 2013. 400 с.
5. Міжнародне приватне право : підручник / Є. М. Білоусов, І. М. Жуков, В.В.Комаров,І.В.Яковюк та інш.;за заг.ред.Є.М.Білоусова,І.В.Яковюка. Харків: Право, 2021. 408 с.
6. Міжнародне публічне право : підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. Харків : Право, 2020. Т.1. Основи теорії. 416 с.
7. Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. Харків:Право. Т. 2. Основні галузі. 2018. 624 с.
8. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
9. Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60- річчя проф. М.В. Буроменського: моногр. / авт.кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса : Фенікс, 2017. 564 с.
- 10.Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2017. 504 с.

2.Додаткова література

1. Arroyo D.P.F., Mbengue M.M. Public and Private International Law in International Courts and Tribunals: Evidence of an Inescapable Interaction. Columbia journal of transnational law. 2018. Vol. 56. N 4. P. 797–854.
2. Belgium v. Spain (Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited case). New Application: 1962. Judgment of 24 July 1964. URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/50/judgments>
3. Burke-White W. W., von Staden Andreas. Private Litigation in a Public Law Sphere: The Standard of Review in Investor-State Arbitrations. Yale Journal of International Law. 2010. Vol. 35. P.283-346. URL: https://www.academia.edu/27555946/Private_Litigation_in_a_Public_Law_Sphere_The_Standard_of_Review_in_Investor_State_Arbitrations?email_work_card=reading-history
4. Liechtenstein v. Guatemala(Nottebohm case). International Court of Justice. Judgment.1953. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/18/018->

- 19531118-JUD-01-00-EN.pdf
5. Mills A. Connecting Public and Private International Law. Linkages and Boundaries in Private and Public International Law / ed. By V.R. Abou-Nigm, K. McCall-Smith, D. French. Oxford: Hart Publishing, 2018. P. 13–32.
  6. Morris P.S. From Territorial to Universal – the Extraterritoriality of Trademark Law and the Privatizing of International Law. *Cardozo arts & entertainment law journal*. 2019. Vol. 37, Issue 1. P. 33–85.
  7. Morgera E., Gillies L. Realizing the Objectives of Public International Environmental Law Through Private Contracts: the Need for a Dialogue with Private International Law Scholars. *Linkages and boundaries in private and public international law* / ed. By V.R. Abou-Nigm, K. McCall-Smith, D. French. Oxford: Hart Publishing, 2018. P. 175–198.
  8. Norton Patrick M. The Role of Precedent in the Development of International Investment Law. *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*. 2018. Volume 33. Issue 1. Pages 280–301. URL: <https://doi.org/10.1093/icsidreview/six027>
  9. Білоус О. Ю. Конвенції Міжнародної організації праці як джерела трудового права України : автореф. Дис.... канд. Юрид. Наук: 12.00.05/ Нац. Ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 19 с.
  10. Ван Ден Боше П., Бекетов С. Вступ до права Світової організації торгівлі. К.: Ін Юре, 2011. 100 с.
  11. Глобалізаційні процеси в сучасному світі: навчально-методичні матеріали / Р. В. Войтович, М. Т. Солоха К. : НАДУ, 2013. 52 с.
  12. Задорожний О. В., Пазюк А. В. Международное информационное право: учебное пособие. Том 1. Одесса: Феникс, 2013. 854 с.
  13. Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
  14. Нігреєва О. О. «М'яке право» у міжнародній системі: до питання про зміст та функції. *Правова держава*, 2018, № 30. С. 147–153
  15. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 522 с.
  16. Стрельцова Є. Д. М'яке міжнародне право як інструмент міжнародно-правової уніфікації. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 6 (34). С. 223-226.
  17. Стрельцова Є. Д., Стрельцов Є. Л., Сотула О. С. Безпека життя людини: Україна та Європа (порівняльно-правове дослідження). *Деліктологія: монографія*. Під заг. Ред. І. М. Копотуна, С. В. Петкова, Р. Роліан. Кувнівце: Академія ГУСПОЛ, 2021. Т. 3. 332 с. С. 36-50. (Чехія).
  18. Щокін Ю. В. Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики: монографія. Х.: Право, 2012. 456 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Законодавство України // Верховна Рада України: офіц. Веб-

- портал. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL:<http://www.nbuv.gov.ua>
3. Електронний каталог Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. URL:
<http://lib.onu.edu.ua/ua/elektronnyj-katalog/>
4. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини. URL:
<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
5. Офіційний сайт Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй. URL:<https://www.icj-cij.org/en>
6. Офіційний сайт Міжнародної морської організації. URL:
<https://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx>
7. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/en/about-us>
8. Офіційний сайт Міжнародної торговельної палати. URL:<https://iccwbo.org/about-us/>
9. Офіційний сайт Гаазької конференції з міжнародного приватного права
<https://www.hcch.net/en/home>
10. Офіційний сайт Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL)<https://uncitral.un.org/en/about>
11. Офіційний сайт Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів. URL: <https://icsid.worldbank.org>

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

- *словесні методи*: лекції, розповідь, бесіди, пояснення, обговорення проблемних ситуацій;
- *наочні методи*: мультимедійні презентації;
- *практичні методи*: підготовка і виступи з доповідями, обговорення доповідей, аналіз нормативних документів, розв'язання практичних задач, виконання тестів для самоперевірки.

6. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль:

- *усний контроль*: індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми, оцінювання виконання рефератів (оцінювання доповіді та презентації);
- *письмовий контроль*: оцінювання розв'язання практичних задач, оцінювання розв'язання ситуаційних вправ та проблемних ситуацій;
- *тестовий контроль*: оцінювання поточного тестування за темами.

Періодичний контроль:

тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	від 0 до 2
- Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	від 0 до 4
- Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій	від 0 до 5
- Поточне тестування за темами	від 0 до 3
Періодичний контроль:	
- Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	Від 0 до 10

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує

		невміння публічно представляти матеріал.
	2 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	1 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, у висновку сформульовані загальні висновки (або вони взагалі відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	2 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами, інформація у презентації подана з посиланням на джерела, однак вони оформлені із помилками.
	3 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність теми із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач усно та без допомоги викладача пояснює матеріал, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація у презентації подана із використанням самостійно розроблених схем, малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
	4 бали	Доповідь та презентація виконані самостійно та оригінально, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням

		невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний та самостійний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку сформульовані самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами та розрахунками, інформація на слайдах подана переважно схематично із використанням самостійно розроблених малюнків, графіків, містить посилання на джерела, які відповідно оформлені та є актуальними.
Розв'язання практичних задач, ситуаційних вправ та проблемних ситуацій	0 балів	Здобувач практичну задачу, ситуаційну вправу, проблемну ситуацію не виконав.
	1 бал	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але недостатньо розкрив сутність, допускаючи при цьому суттєві неточності; відсутні сформовані уміння та навички дослідження і обґрунтування висновків; використано обмежену кількість джерел.
	2 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, але демонструє фрагментарні знання предмету вивчення і дослідження, має ускладнення щодо виділення суттєвих його ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків; використано обмежену кількість джерел.
	3 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі демонструє знання предмету вивчення, чітко описує суттєві його ознаки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки і формулює висновки; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
	4 бали	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі обґрунтовує обрані методи та інструменти дослідження, повно і чітко представляє основні теоретичні поняття для аналізу практичного матеріалу; в аналітичній / розрахунковій частині надає повноцінний аналіз проблеми, що досліджується, її всебічне висвітлення, у висновку формулює розгорнуті висновки, окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.

	5 балів	Здобувач виконав практичну задачу, розв'язав ситуаційну вправу, проблемну ситуацію, у повній мірі демонструє володіння навичками наукового дослідження; виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні відповідної статистичної та аналітичної інформації; із розглянутої проблеми робить чіткі вірні висновки. Здобувач виконує задачу, розв'язує ситуаційну вправу, проблемну ситуацію з творчим підходом, використовуючи нешаблонні фрази, демонструє розгорнуте, цікаве бачення, яке відрізняється власними роздумами, висновками; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
Поточне тестування за темами	0 балів	Тестування не виконано.
	1 бал	Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 33% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання – не логічні, з явними суттєвими помилками у визначеннях.
	2 бали	Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 66% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – загалом правильні, проте наявні деякі помилки у визначеннях.
	3 бали	Тестування виконано в повному обсязі, всі 100% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані.
Контрольна робота за змістовними модулями у формі тестування	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	0,4 бали	Відповідь на запитання правильна.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний та періодичний контроль							Сума балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2		
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т5	Т 6	Т 7	
0-11	0-11	0-11	0-11	0-11	0-11	0-14	0 – 100
Контрольна робота за ЗМ 1 0-10					Контрольна робота за ЗМ 2 0-10		

* Примітка: Контрольна робота за змістовим модулем здійснюється у формі тестових завдань після завершення вивчення навчального матеріалу кожного змістового модуля. Тестові завдання для контрольних робіт складаються з: 25 тестових завдань. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання здобувач отримує 0,4 бали.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	100 бальна шкала / Оцінка ECTS	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Зараховано	90 – 100 / A	Здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, розгорнуто, обґрунтовано та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. Здобувач демонструє чітке знання відповідних категорій, їх змісту,	Здобувач може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання практичних завдань, виконує практичні завдання не передбачені навчальною програмою, вільно використовує набуті теоретичні

		розуміння їх взаємозв'язку, правильно формулює тлумачення відповідних понять, демонструє знання змісту передбачених програмою нормативно-правових актів, робить самостійні висновки. Здобувач вміє виявляти причинно-наслідкові зв'язки, самостійно знаходити додаткову інформацію та використовувати її для реалізації поставлених завдань, вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення знань.	знання при аналізі практичного матеріалу, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Зараховано	85 – 89 / В	Здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій, самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає неточності, які не є суттєвими для характеристики предмету питання та не впливають істотно на загальну характеристику того чи іншого явища (поняття).	Здобувач має стійкі навички виконання практичних завдань, правильно вирішує більшість практичних завдань.
	75 – 84 / С	Здобувач виявляє загалом високий рівень знань щодо всієї програми навчальної дисципліни, на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, застосовує знання для розв'язання	Здобувач за зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни.

		стандартних ситуацій, але не вміє самостійно аналізувати деякі питання, не повністю переконливо аргументувати свої відповіді, допускає незначні неточності.	
Зараховано	70 – 74 / D	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків. Здобувач знає основні поняття навчального матеріалу, але має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого та під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків та формулювання висновків.	Здобувач має елементарні навички виконання практичних завдань, правильно вирішує лише половину практичних завдань.
	60 – 69 / E	Здобувач не повною мірою розуміє предмет навчальної дисципліни, наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів. Здобувач надає нечіткі характеристики відповідних явищ, викладає свої думки з істотним порушенням логіки подання матеріалу.	Здобувач може використовувати знання лише в стандартних практичних ситуаціях, має нестійкі навички виконання практичних завдань, робить багато суттєвих помилок.
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	35 – 59 / FX	Здобувач не правильно розкриває сутність базових питань навчальної дисципліни, допускає суттєві змістовні помилки, володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно, безсистемне виокремлює випадкові ознаки вивченого, не вміє сформулювати свою думку та викласти її в логічній послідовності,	Здобувач здатний виконати лише окремі практичні завдання за допомогою викладача. У здобувача відсутні сформовані уміння та навички.

		робити узагальнення та висновки.	
Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0 – 34 / F	Здобувач не знає основних положень навчальної дисципліни, не володіє навчальним матеріалом.	Здобувач виконує лише елементи практичних завдань, погребує постійної допомоги викладача.

ДОДАТОК 1

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ТА НАПИСАННЯ РЕФЕРАТА

Реферат (доповідь) є однією з основних науково-дослідних робіт здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня, що містить аналіз певної правової проблеми на основі ознайомлення з науковою та навчальною літературою та законодавчих джерел.

Обрати тему реферату можна із запропонованого переліку, проте здобувач може проявити ініціативу, обравши тему, яка дотична до теми його дисертаційного дослідження.

Вимоги до оформлення та змісту реферату

Структура реферату повинна включати наступні складові частини і розділи:

0. Титульний аркуш
1. Зміст.
3. Вступ.
4. Основний зміст.
5. Висновки.
6. Список використаних джерел.
7. Додатки (якщо є).

На *титульному аркуші* зазначаються назва вузу, факультету та кафедри, на якій виконано роботу, прізвище, ім'я та по батькові здобувача, рік навчання, назва і вид роботи (реферат), дані про наукового керівника, місто і рік виконання роботи.

Зміст - це наочна схема, перелік розділів/підрозділів/параграфів із зазначенням сторінок.

У *Вступі* дослідник надає обґрунтування вибору теми, із зазначенням її актуальності; мети та завдання дослідження; ступінь нових підходів до вирішення проблеми.

Основний зміст реферату має містити сутність проблеми або виклад об'єктивних наукових відомостей по темі реферату; критичний огляд джерел; власні міркування версії та оцінки.

Висновки мають відображати результати та особисту значущість виконаної роботи; перспективи продовження роботи над темою.

Список використаних джерел: надається перелік використаної літератури в алфавітному порядку з повним бібліографічним описом джерел та нумерацією по порядку. При цьому в нього включається лише та література, на яку було зроблено посилання в тексті. Посилання в тексті оформляються у квадратних дужках [2, с. 56], де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге номер сторінки. Список використаних джерел розміщується наприкінці тексту і повинен бути оформлений відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису.

Вимоги до оформлення текстового матеріалу

Реферат повинен бути у друкованому вигляді. Обсяг тез не повинен перевищувати 20 і бути не менше 12 сторінок, текстовий редактор – Microsoft Word, формат сторінки А4, Гарнітура – Time New Roman, кегель – 14, міжрядковий інтервал – 1,5, з дотриманням таких розмірів полів: верхнє і нижнє - 20 мм, праве - 10 мм, ліве - 30 мм. Кожна сторінка нумерується. Першою сторінкою вважається титульний аркуш (нумерація на ній не ставиться). Оформлення реферату доцільніше виконувати на комп'ютері з використанням сучасних текстових і графічних редакторів, електронних таблиць.

Приклади бібліографічного опису використаних джерел:

1. Козюбра М. Природа соціальних прав людини та особливості їх реалізації. *Вісник Конституційного Суду України*. 2002. № 5. С. 57–61.
2. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. *Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С.50–53.
3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового

4. нігілізму в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. No 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridic_hni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).
5. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Алерта, 2012. 216 с.

Орієнтовний перелік тем рефератів

1. Взаємопроникнення міжнародного публічного та міжнародного приватного права в практиці розв'язання міжнародних спорів Міжнародного суду ООН і Постійної палати міжнародного правосуддя (на прикладі справи *Serbian and Brazilian Loans*).
2. Проблеми відокремлення міжнародного публічного порядку від внутрішнього публічного порядку держави (на прикладі справи *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain)*).
3. Роль міжнародних організацій у формуванні міжнародного приватного права.
4. Роль і значення універсальних міжнародних договорів в галузі міжнародного приватного права.
5. Місце регіональних договорів в розвитку міжнародного приватного права.
6. Правовий статус торговельних представництв держави за кордоном.
7. Держава як суб'єкт міжнародного захисту культурних цінностей.
8. Судовий імунітет іноземної держави.
9. Міжнародне приватне право в кіберпросторі.
- 10.2. Міжнародне інвестиційне право: публічно-правові та приватноправові аспекти.
- 11.3. *Lex informatica*: поняття та джерела.
12. Принципи, визначення та типові норми європейського приватного права.
- 13.2. Уніфікація права щодо договірних зобов'язань у ЄС.
- 14.3. Типові контракти і загальні умови поставок товарів в міжнародному обороті.
15. Питання міжнародного цивільного процесу в національних процедурах.
- 16.2. Питання міжнародної підсудності в міжнародних договорах.
- 17.3. Взаємопов'язані процедури в міжнародному цивільному процесі.

18. Конвенція ООН з морського права 1982 р.: щодо врегулювання спорів між державами мирними засобами.
19. Система Міжнародного Центру з врегулювання Інвестиційних Спорів (ICSID).

Навчальне видання

Стрельцова Євдокія Джонівна

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції

**Кафедра загальноправових дисциплін та міжнародного права
Економіко-правовий факультет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058**